Oulu-lehti 3.3.1985

Panu

Hevosella Helsinkiin

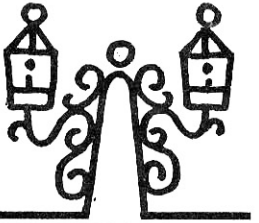

☐ PAKINOIDESSANI äskettäin oululaisista penkinpainajaisperinteistä muistin tietysti samalla yhtä ja toista muinaisista ylioppilaista kuulemaani ja lukemaani, haastatteluja vanhemmistakin.

Ainakin jo kuuluisan Oulun Suomalaisen Yksityislyseon aikana näyttäisi systeemi olleen sellainen, että kokelaat vastasivat koulussa korkealta taholta tulleisiin kysymyksiin ja tenttivät omille opettajilleen. Helsingin yliopisto hyväksyi sitten kenet hyväksyi, minkä jälkeen pojat — tytöt eivät silloin kirjoittaneet! — matkustivat Helsinkiin ratkaiseviin kuulusteluihin. Ne olivat yleensä kesänkorvalla. Joidenkin kohdalla tentit saattoivat venyä aina syyskesään, jos ei ensimmäisellä kerralla tärpännyt.

☐ YKSITYISLYSEON ensimmäiset kokelaat kirjoittivat talvella 1881, heitä oli neljä. Helsinkiin he matkustivat "hevosajoneuvolla", kuten nykyoululainen sanoisi, kärrypelillä. Niin oli aina ollut ja oli oleva kevääseen 1887 saakka, jolloin päästiin ensimmäisen kerran junalla. Tietysti joku oli joskus seilannut yliopistoon myös laivalla, varsinkin Turun akatemian aikoina.

Vanhimmista lähtöseremonioista, noista kesänkorvalle 1886 jatkuneista, on olemassa maanmainio kuvaus mainitun Yksityislyseon 50-vuotisjuhlajulkaisussa-matrikkelissa vuodelta 1924. Sen on kirjoittanut tuolloin jo suuresti ansioitunut sanomalehtimies ja kirjailija, filosofian tohtori **Santeri Ivalo**, joka on muistellut, miten uusien ylioppilaiden lähdön kerran koki lyseolainen **Santeri Ingman.**

Ingmanin papin poika oli tuolloin, luultavasti 1884, ollut seitsemännellä luokalla: "Ihailulla ja kateudella me, muuatta luokkaa jäljempänä olevat pojat..." Kertomuksen otsikko on **Lähtö Oulusta Ylioppilaaksi.** Limingantulliin saakka lähtijöitä saatettiin, ja jokainen kokelas sai ruusun, joita talven aikana oli kasvatettu sekä korkeissa että matalissa majoissa. Yläluokkalaiset saattajat ja muutama opettajakin näyttäisivät sen jälkeen kokoontuneen jonkin oppilaan asuntolaan kunnon lähtökesteihin punsseineen ja puheineen.

☐ EHKÄPÄ juuri Ivalon kuvaaman kevään lähtijöihin kuului runoilijanimimerkki **Esko Virtala**, ylioppilas 1884, joka sitten 40 vuoden kuluttua riimitti koulutovereiden juhlaan runon **Koulumuistelmia Oulun suomalaisen yksityislyseon 50:vuotisen juhlan johdosta.**

Tämä runo täydentää monella tavalla ivalon monessa mielessä korvaamatonta koululelämän ja tapojen kuvausta. Se kuvailee koulun henkeä ja opettajia, kertoo syksyisistä luisteluretkistä Pyykösjärvelle ja kaupungin rantaan, kelkkailusta Pokkitörmällä ("rutsia kiitää"), Erkkolan juhlista ja tietysti "Puumannista", mamseli Bomanin koulutalosta, ja lopuksi koulutyön päättymisestä, kokelaiden lähdöstä...

Esko Virtala oli Suomussalmen Calamniusten vanhimman pojan, Edvinin, nimimerkki. Tässä, 1924, hän oli mukana viimeisen kerran. Kolme vuotta myöhemmin hän jo lähti viimeiselle matkalleen.

☐ JUNALLA Helsinkiin! Ensimmäinen tai ainakin vanhin kuvaus ylioppilaskokelaiden junamatkasta Helsinkiin on **Ilmari Kiannon** matkakuvaus muistelmateoksessa **Papin poika.** Ilmari, Edvinin pikkuveli, kirjoitti ylioppilaaksi 1892. Junamatkakuvaus on Kiantoa parhaimmillaan, siinä on vauhtia melkein enemmän kuin senaikaisessa junassa. Matka Helsinkiin taittui nyt vaivattomasti reippaassa vuorokaudessa: juna yöpyi Seinäjoella, mutta pojat eivät kyllä koko yötä nukkuneet.

☐ MAHTAISIKO olla ylioppilaiden matka- tai penkinpainajaiskuvauksia myös vuosilta 1893—1908? Kertojat ainakin ovat jo poissa.